

og han var enige og åndsbeslægtede. Leo havde skabt sig et billede, et idol, som ikke havde dækning i virkelighedens Bøggild-Andersen. Det er et glimrende og kritisk stykke historiografi og psykologi. Busck skriver i sit essay om udviklingen af historiefaget, i særdeleshed ved instituttet i Århus inden for de sidste 30 år. Her sættes Leo på en halv side ind i denne større udvikling – som den fornyer, han vitterligt var og er på det århusianske institut med sit vedholdende krav om, at historien skal nytte og være vedkommende. Engberg og Busck taler ikke ned til læseren og holder sig fra at rakke ensidigt ned på enhver i omkredsen af det faghistoriske som hjerne- og hjertedøde tørvetrillere. Men de to forfattere er heller ikke elever af Leo. Ud over disse to bidrag indeholder bogen essays om Leo som ven, lærer, inspirator, rejseskammerat. Ole Vind følger i sit essay Leo til den store europæiske åndshistories steder – bl.a. til Weimar med Schiller, Goethe, Nietzsche, den demokratiske republik og nazismens barbari. Lyset sættes ikke under skæppen, når Vind og Tandrup er ude og spise kirsebær med de store. Dette essay opsamler hovedindtrykket og hovedindholdet af bogen – det som bedst kan karakteriseres med en (mindre) nulevende tysk idéhistorikers (Hans Blumenbergs) udtryk: *Humanistenfrömmigkeit*. Er man til det, så tag og læs. En anden måde at læse bogen på er som et stykke fiktionslitteratur, som om Leo aldrig havde eksisteret – undtagen som romanfigur. Så bliver den rigtig sjov.

Carsten Bach-Nielsen

Mikael Jalving: *Mellem linierne. Thorkild Hansen som Historiefortæller*. (Odense Universitetsforlag, 1994). 93 s., 168 kr.

Under-researching is frowned upon, under-explaining is not. (Gene Wise)

Inspireret af Jalving, som har placeret små vignetter før overskriften på hvert kapitel, har jeg valgt dette lille citat fra Gene Wise's *American Historical Explanations* (1973, s. xiii). Wise vil med sit citat sige, at argumentation er mindst lige så vigtig i den historiske analyse som det kildegrundlag, hvorpå den bygger. Det er jeg enig i. Følgelig er det ikke kun omfanget af kildestudierne, der må stå for skud i en anmeldelse, men også de argumenter, de ledsages af. For nærværende bogs vedkommende vil jeg mene, at dens problem netop er, at den er »under-argumenteret«, hvilket jeg skal vende tilbage til.

Målgruppen for bogen er, formoder jeg, primært de professionelle historikere. De professionelle historikere, der har beskæftiget sig med det, har alle fejlbedømt Thorkild Hansens historiske forfatterskab. Deres negative dom over dette som kunst, ikke videnskab, fremgår af den indledende forskningsoversigt (s. 12ff). Målet for Jalving bliver på denne baggrund at vise, at Thorkild Hansens måde at bedrive historie på ikke er uvidenskabelig og dermed uvedkommende, men derimod stiller historievitenskaben over for en udfordring, der handler om at formidle på den efterstræbelsesværdige måde, som Thorkild Hansen formåede at gøre. Den er således et bidrag til den kritik af den etablerede historievitenskab – historikere »i ordets højtidelige og indbildske betydning« (bagsideteksten) – der siger, at den adskillelse af kunst og videnskab, som karakteriserer den historievitenskabelige norm for formidling, bør nedbrydes og bekæmpes. Man skal godt nok helt hen til næstsidste afsnit, hvor Jalving knytter an til den såkaldte »historikerfejde«, førend dette bliver klart. Man kan eventuelt starte med at

læse dette, der i øvrigt er yderst informativt.

Man skulle derfor tro, at det centrale i Jalvings fremstilling ville være at analysere de fremstillingstekniske kneb, som Hansen benytter sig af, og som giver hans bøger deres formidlingsmæssige kvaliteter, for ad den vej at give et bud på, hvilke veje og afveje dette leder ham ud i, og i forlængelse heraf at give et bud på en farbar vej for en reformering af den historievidskabelige formidlingsform. Kort og præcist indføres læseren da også i Hansens mest fremtrædende teknik, nemlig indskydelsen af 'krønikeren' som en slags fordobling af forfatteren. 'Krønikeren' er indskudt som deltager i fortællingen, der får fremstillingen til at skride frem og hænge sammen. Men 'krønikeren' gør mere end det, fordi denne fortæller samtidig synliggør forfatterens tilstedeværelse og giver mulighed for et spil mellem forfatteren og 'krønikeren', hvor forfatteren Hansen så at sige kan påpege grænsen for 'krønikeren' Hansens tolkninger (s. 20f).

Men det er desværre ikke det, der er Jalvings ærinde. Det er derimod en genregnsning af Hansens forfatterskab til ære og værdighed inden for de gældende videnskabelige normer. Det er således ikke en narrativ analyse af, hvorledes Hansen formår at give en levendegjort fortælling om fortiden uden at miste fodfæstet på de spor, den har afsat, det gælder. Det er derimod et forsøg på at anslå, om Thorkild Hansens kildemateriale og hans brug af det kan siges at leve op til en historievidskabelig standard. Over halvdelen af analysen af Hansen forfatterskab er således et forsøg på at blotlægge dets kildegrundlag og eksempler på dets anvendelse. I en præsentation af udvalgte værkers kildegrundlag og ved fem stikprøver søges det godtgjort, at både Hansens grundlag som helhed og hans brug af kilderne i de fem enkelttilfælde er i orden.

Jalving har for den såkaldte slavetriologi vedkommende en del indvendinger mod Hansens dokumentation og kildebennyttelse. Der files på citaterne, centrale udsagn synes ikke at fremgå af kilderne, andenhåndsberetninger benyttes uproblematisk (s. 46f). Men trilogien bygger, som forfatterskabet i sin helhed, på et bredt materiale, der overvejende behandles sobert, under det samme krav om en af kilderne tøjlet subjektivitet, som gælder for videnskabelig historisk skrivning. At afskrive forfatterskabet som uvidenskabeligt vil derfor være en fejl, for dermed afskrives dets faktuelle basis i en historisk virkelighed, som ellers ikke ville være formidlet (s. 83).

Man ville måske forvente, at et sådant projekt var gennemsyret af analyser og argumenter for, hvorfor historikere bør revurdere Thorkild Hansens videnskabelige værdi. Det er det ikke. Et konkret eksempel med udgangspunkt i *Det lykkelige Arabien*: »Tager Niebuhr magten fra Hansen? Landmåleren, der gør sit arbejde stilfærdigt og samvittighedsfuldt – og overlever – er jo helt klart den andens helt, men alligevel synes jeg, der bør svares afkræftende på spørgsmålet om magten. Der ligger i teksten en kærlighed til helten, men ingen blind forelskelse. Denne vurdering eliminerer imidlertid ikke, hvad man kunne kalde »problemet Niebuhr«, som der kan spørges til igen og igen« (s. 32). Længere er den ikke, her eller andre steder.

Når vurderinger ikke underbygges med argumenter, kommer de let til at fremstå som postulater, og det synes jeg alt for ofte sker i denne bog. Fortløbende rækker af eksempler afløses af konstante og altså overvejende uargumenterede vurderinger, hvorved de for den, der ikke er yderst godt hjemme i Thorkild Hansens forfatterskab – og det er anmelderen ikke – ikke bliver egentlig vedkommende eller overbevisende. Jal-

vings fremstilling af Hansens brug af kilderne i slavetrigologien synes således langt fra at tage vinden ud af Inga Flotos karakteristik af Thorkild Hansen som en kunstner, der ikke synes bundet af hensyn, man normalt forbinder med videnskab – i den konkrete sammenhæng dækkende og korrekt citering, henvisninger, kildekritiske vurderinger af kildematerialets udsagnskraft i forhold til en given problemstilling.

Dermed forbliver fremstillingen blot en kritik af, at den etablerede historievidenskab ikke har anerkendt Thorkild Hansen som den videnskabeligt funderede historiker, han ifølge Jalving i virkeligheden er. Den forbliver et indlæg i en diskussion om videnskabeligheden i Thorkild Hansens forfatterskab. Sammenkædningen af Thorkild Hansens udgrænsning og kritikken af den herskende norm for videnskabelig fremstilling når derfor ikke længere end til påpegnings af det uretfærdige heri. Vi får ingen argumenter, der kunne danne basis for forsøg med en anden fremstillingsmæssig praksis eller, måske mindre

krævende, kunne danne basis for overvejelser over en sådan.

Ved at lægge så megen vægt på korrektionen af Hansens kildeanvendelse i konkrete enkelttilfælde uden at inddrage de problemer, som den fortælle tekniske tilgang giver, ved ikke at sammenknytte form og indhold, bliver Jalvings fremstilling stående ved kritik af de herskende videnskabelige fremstillingsformer uden at give et bud på en anden. Resultatet, han når frem til, er nemlig, at man godt kan skrive historie, som Hansen gør – hans kildeanvendelse er trods alle reservationer god nok – men ikke hvordan Hansen så har båret sig ad med at skrive bedre, som en vejledning til efterfølgelse. Havde fremstillingen været argumenteret, ville dette måske være opnået.

Den manglende argumentation gør, at bogen aldrig bliver rigtig farlig, som forfatteren og forlaget gerne vil have. Den let ironiske og overbærende skrivestil fremmer ikke Jalvings projekt!

Claus Møller Jørgensen

HÅNDBØGER OG HJÆLPEVIDENSKABER

Flemming Gorm Andersen: *Danmark og Antikken 1980-1991. En bibliografi over 12 års dansksproget litteratur om den klassiske oldtid*. Danish Humanist Texts and Studies 8. (Det kongelige Bibliotek/Museum Tusulanums Forlag, 1994). 306 s., 230 kr.

Der udkommer en voksende mængde på dansk om Antikken (den græsk-romerske oldtid), originalbidrag såvel som oversættelser af antikke forfattere og nutidige bøger. 1365 numre på 12 år er det blevet til i denne bibliografi, som

endda ikke medtager dagbladsartikler og ikke anfører anmeldelser for sig, men ganske nyttigt under de pågældende bøger. Forgængeren fra 1982 rummede 1050 numre ligeledes på 12 år.

Nyttigt nok følger Flemming Gorm Andersen samme systematiske emneopdeling som sin forgænger og dennes forgænger fra 1968. Der er dog den udmærkede ændring, at de græske og romerske forfattere nu står samlet efter forfatternavn, så at man ikke på forhånd skal vide, hvilket sprog pågældende skrev på. Det er også dejligt, at der er indføjjet to nye emner: »Antikken og ef-